

ИЗЛАЗИ

ушорником, четвршком
и неделом

ЦЕНА:

за 1 месец 1 динар
или 1 крунаПретплату примају све поште у
Србији и иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати:
ШТАМПАРИЈИ
ПАВЛОВИЋА И СТОЈАНОВИЋА

Неплаћена писма не примају се

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У ДУБРОВАЧКОЈ УЛ. БР. 9

БРОЈ 10 ПР. Д.

Уредник: Јанко М. Веселиковић

БРОЈ 10 ПР. Д.

СТРЕЛЕ

Када лахор душе благо,
Кад се чује морска хука,
На те мисли твоје драго,
Артемидо златорука.

Кад е' у море сунце крије,
Месец небом заталаса,
На те мисли твој Илије,
Артемидо витостаса.

На те мисли зором раном
Кад ти светли имењака,
На те мисли белим даном,
Кад еја врела сунца зрака.

Кад рашири поноћ крила,
Сваки слатки сан борави,
Санка нема, душо мила,
Душа му се тобом бави.

И ако му сан савлада
Уморене трепавице,
Са њиме си, дево млада,
У сну љуби твоје лице.

И милује власи твоје,
И с тобом се разговара,
У сну ређа жеље своје,
И песме ти у сну ствара.

Немилосна ти си била,
Авгедина* хитро лане,
Страшно си га наградила,
За болове и бесане.

И за љубав и за жуди,
И за снове слатке целе, —
По сред срца, по сред груди
Згодише га твоје стреле.

Тешко рањен нежно тепа:
„Шта учини цвеће моје?“
Артемидо жено лепа,
Те су стреле очи твоје.

1895.

Јелена.

* Сунце.

ПОПИНО ПРАСЕ

Ко се не би сећао својих прошлих дана, ма и не били баш са свим пријатни! Нема младости онај, ко нема успомена. А ко је ђаковао, знаће, да је то најведрије време живота; тада се безбрижно гледа унапред и не помишља нико да ће кадгод наићи сломљена старост са ишијасом, ревматизмом, ћелавошћу и многим другим својим трабантима. И ја нисам изостајао иза својих другова, и ја сам имао идеале осветљене ружичастом светлошћу. Данас догађаји живота и године затрнали су забравом то лепо доба ране младости; данас нам нова мода и већа пореза задају већих брига; по који пут само што блесне из прошлости каква светла слика, коју проза данашњице брзо прогута.

Ја кидам један листић из своје записнице прошлости, да изнесем како смо и ми ђаковали управо ђавовали.

Док још не знађах за другога сем тате и маме; док смо имали слушкињу, која је у кући све радила, а у шетњи са мном представљала гувернанту, јер је била Швабица, ја сам најлепше часове проводио у врту свога оца, управо своје мајке, јер је она тај врт надгледала и неговала. По оцени тадашњих стручних лица (ту се разуму неке мајкине тетке, ујне, прије, ближе и даље комшике) врт је био веома леп и пун разнога цвећа од раног пролећа до позне јесени. Моја мати била је љубитељка тога још онда за мене неосушенога сена, па онда није чудо што је многој »прији« замакао за око »прија Кајин« (моје мајке) »лепи човек« (ту не треба подразумевати мога оца) зеленкада шебој и много друго цвеће и егзотично шибље што је расло у густим бокорима као у каквој харемској башти благога поднебља топле Персије.

Многа је прија зажелела да има, ма и на недозвољени начин, што год од тога цвећа. И ја чим сам прешао у гимназију, почео сам красти расаде. Ђаво би га знао, можда је то први почетак мога ратничкога живота. Истина, тада сам се задовољавао егнушким улогама према пријиним ћеркама, којима сам, са опасношћу, да ћу извући добре ба-

тине крао и доносио цвеће и расаде. Али чим су то у кући приметили — отац ме је добро истукао а мајка закључала башту...

Прошла зима — наступило пролеће. Свако се наслађује чаробношћу његовом; свако жели да има у башти, или бар у саксији ма и мамо зеленила и мирисава цвећа, које нам пролеће тако издашно пружа. Није, дакле, ни најмање, чудно што је и наш катихета имао исте жеље, ма да је прекомерном го-јазношћу својом изгледао да се много више интересује за какав добар ђевап или аласку чорбу. Док је била зима није ме никад хтео ни погледати; чим је наступило пролеће, он се преобрази: неколико ме је пута испраћао са речима

— Поздрави, Радо, оца и реци му да ми одабере и спреми мало расада од цвећа, знаш, оће поша за засади мало баштице, па би волела да добије расада од племенитог цвећа.

— Оћу, господин катихето, казаћу оцу, а и не помишљах на то.

— А ти сад, хајд у разред.

За дивно чудо што нисам имао среће код њега. Никад више од двојке за прва два или три двомесечја. Шта да радим? Учи, учи — па ништа. Прозове ме он, мете руке на трбух, па рекне: »Дед Вјерују« (а ја научио »богородице«). Ја онда испрсим се: »Вјерују во јединаго... вјерују во јединаго... иже од оца исходјашчаго« — а даље шапућем кроз зубе ко владика о Светом Николи, а катихета — цап двојку. Другог двомесечја опет он мени: »Дед вјерују;« ја опет почнем да шапућем, нешто себи под нос а он мени — плус јединицу. Тада сам се решио да ништа не учим и да ни у шта не верујем.

Првих дана пролећа, видим ја, он ме са катедре врло симпатично посматра. »Сад ће ме прозвати« помислих уплашено, знајући унапред шта ће ме питати. И нисам се преварио.

— Деде, Радо, кажи ти мени вјерују... ваљда си научио.

Ја, по свом обичају: »Вјерују... вјерују во јединаго« — а остало само шапућем. Докле сам говорио не знам, али ми се по глави непрестано врзли расад, башта, мајка, батине и т. д.

Одједном ме катихета прекиде.

— Доста, рече. Но хвала Богу те и ти једном научио лекцију. Доста, врло добро, управо одлично. То ми говори, а све се смешка.

Одем на место, а он ми са катедре у пола гласа посети на ранију напомену.

— Кажи оцу нека изабере... знаш!

— Казаћу, — а и не мислим то оцу да кажем. Дуго сам размишљао како да дођем до расада, јер у башту нисам смео, сем у вече, за време вечере да се искрадем и да прескочим филарете. Али ми срећна мисао паде на памет. У Топчидеру има око рибака доста цвећа и расада у ово доба; гледајући рибе, ја ћу почупати нешто расада па ћу донети попи — да бих сачувао добру белешку. Четвртак, и ја одмах по подне кренем се, а око шест сати увече срећно приспем попиној кући.

— А, Радо, јеси ли ти то? Врло добро, по-вика попа кад ме угледа... Јеси ли донео расада од куће?

Ја пружим руку пуну тек изниклога биља.

— Јесам, господин катихето

— Деде, Бисо, кћери. запали свећу, па узми хартију да запишеш име цвећу.

Нешто ме штрећну. Шта сад да радим? Ја нисам ни помишљао на то. Најпосле, одважим се да и то издржим. Кад виде да није тако, мислиће да сам се побркао, па квит рачун. Кад кресну жи-гица ја остах задивљен: преда мном засја лепота попине кћери. Онда сам зажалио што нисам ставио на коцку вечеру и што нисам прескочио филарете.

— Молим вас, ово је кадифица, ово зеленкада, дупли шебој, бетонија.

Било је још група, али имена никако да се присетим.

— Да ово није флокс?

— Јес, јес, флокс, флокс!

— А ово, чини ми се, дан и ноћ?

— Није... то јест: јесте... овај да, босиљак.

Пона га узе и протрља руком.

— Ала лепо мирише.

Пошто сврших, одем кући задовољан што сам се извукао.

Није прошло ни четири дана, а попа ме зове у канцеларију.

— Море, Радо, да дођеш после подне и да кажеш имена цвећу... поша и Биса помешали га, па се свађају око тога које је које цвеће.

Ах! Опет видети оно дивно девојче! И то можда последњи пут, јер сам стрепио да ће ме ухватити у лажи.

Одох.

— Ово је љубичица... ово дан и ноћ.

— Видиш, Бисо, каже попа погрешно си преписала.

И тако даље до краја. Ништа се није слагало са првим мојим називима цвећу.

— А ово је босиљак, велим ја.

— Хмм... босиљак? Да се ти ниси побркао...

— То јест, није босиљак...

— Да, да, видеће се доцније, тата! одговори Биса, држећи мени страну.

— Лепо, видећемо доцније, вели подадија.

— Добро!... Е, хвала, хвала, поздрави много оца.

Пољубим у руку госпођу попадију, па попа, а Биси се лепо поклоним и погледам је са осмехом... Она ме задовољно погледа и истрча напоље...

Шта да вам даље причам? — Двомесечје је прошло, а мени остала петица, Али у почетку другог, последњег двомесечја, катихета ме позове у канцеларију. Нешто сам зебао, не знам ни сам за што. У канцеларији није било никога од професора...

О томе, због чега су ме износили из канцеларије, и о томе, због чега су ме поливали хладном водом — нећу вам причати.

Доста то да вам кажем: катихета се после извињавао моме оцу и том му је приликом рекао да сам му донео некакав расад, који он није никако ни тражио, под именом цвећа, а да је већи део изникао у саксијама где је био расађенуправо изникло је попино прасе.

26. VI 88.

Васа Ж. Вулковић.

МОЛИТВА

— М. Ј. ЉЕРМОНТОВ —

У тренутку тешка јада,
Када душу туга мори,
Молитвицу свету тада
Ја на изузет често зборим.

Света сила благодатна
У молитви тој се скрива,
И дивота непоњатна
Из светих се речи слива.

Са душе ми сумња спада
Као да ми се терет смак'о,
Па ме крепи вера, нада,
И на срцу лако, лако...

Д. Ј. Димитријевић.

ГДЕ ПОМОРАЊЦЕ ВРУ

од
Н. А. ЉЕЈКИНА(Насталак)
XXXIII

Пређоше талијанску границу. Чиновници на царинарници нису баш строго прегледали ствари: с тога је прелаз границе пријатно утицао на све. Расположење се увећало још и добрим и јевтиним рестораном на пограничној станици, где су сви за задовољством доручковали. Италија се дала видети на првом кораку: месо је донето с макаронама. С макаронама је била и супа, коју поручи за се Глафира Семјоновна, а тако исто и — кајгана. Уз супу донеше и бела хлеба, у облику сувих макарона. Почело је, дакле, царство макарона.

— Опазисте ли ви, господо, макароне од четири врсте?... Е, баш је та Италија... поче Глафира Семјоновна. — И видесте ли, какви су им добри људи на царинарници? Нема да претурају ствари и рију по сандуцима! Знате, највише сам се бојала за оно парче свиле, што носим из Париза. Метнула сам га у ручни пртљак, под „бутерброд“ и поморанце, а одозго је стојала и боца вина. Чиновник није хтео ни да прегледа. Види отворену боцу и провизију. „Манжата“? рече само. „Ман-

жата“ одговорих му ја. А он одмах прилепи марку да је прегледано. — И овај језик је тако лак, да сам одмах све разумела. Француски се јело зове „манже“, а талијански — „манжата“.

— Е, заиста је то лак језик! Онда је и нама лако. Јер, кад на пример Французи новац зову „аржан“, онда талијански би сигурно било „аржанто“? пита Николај Ивановић.

— Ваљада ће бити тако.

Од Монте-Карла па доведе, Николај Ивановић је сад први пут проговорио без једа. На њега је пријатно подејствовала снисходљивост у царинарници добар ајевтин ресторан, као и то, што се воз није журио, него је стојао на станици више од часа.

— Само се франак овде не зове франак, већ лира. Упамтите то! наставља Глафира.

— Да, да... Сад, при исплати рачуна ја рекох фронсу: франк, а он мени одговара: лира, лира. Значи дакле: лира! Само је коњак овде скуп. По француском рачуну плаћали смо по пола франка за једну чашицу; овде већ по то не дају.

— Е, онда значи и да је „вив-ља франс“ са свим завршено! додаје Коњурин.

— Да богме, да богме. Сад почиње права Италија. Видиш темељите људе око себе: не трче, не журе, на станици по цео час чекају, одговори му Николај Ивановић, који мало по мало па се са свим расположи.

Зачу се звонце. Притрча носач, дочепи онај пртљак и стаде звати Иванове и Коњурина да иду у вагон. Он је махао главом на платформу и мрмљао нешто талијански.

— Ево нас, ево!... љубазно му одговара Глафира Семјоновна.

Упутише се вагонима. На платформи пред вагонима два човека, препланула лика од сунца и с великим брковима свираху на мандолини и гитару и певаху.

— Виш' ти што је Италија?! Одмах ти певају макаронци... намигну на њих Коњурин.

— Па шта?... Боље је да певањем новце маме, него којекаквим кајишарским вртушкама, одговори Николај Ивановић. — Човек се бар на неки начин мучи, грло дере, труди се за зараду, ено... још и игра... Ево ти лира, мусје, пиј у здравље и за нас, што смо се једном отргли из карташке јазбине! рече он бркатоме певачу, пруживши монету.

— Е, овде више није „мусје“, него — „сињор“ — поправи га Глафира.

Воз пође. У купеу беше згодно за седење. Иванови и Коњурин опет се нађоше сами. Једна за другом ређају се талијанске станице, украшене раскошним зеленилом. Ево Бордигере, Оспедалети, Сан Ремо, Порто Маурицио, Онелио, Аласио. Тунели беху све чешћи. Изгледу на море и брда — као и пре: ванредни. Свуда се виде виногради, воћњаци; у њима раде прљаве Талијанке, препланула лица, с пелим навилком уздигнуте косе на главама. Такве женске показиваше се и на станицама, с корпама поморанаца и горко-киселим вином Кијанти, које продаваху у малим боцама, оплетеним сламом и украсеним малим ђубицама од вуне. Наш путници скоро на свакој станици куповаше те лепе б

и испијали су их мрштећи се. Мандолина одјекује на свакој станици, а њени власници пружају своје поде-ране капе на прозоре од вагона и моле за ситан дар: који бакрени новчић. Девојчице и дечаци боси и голо-глави носе свежу воду у земљаним лонцима, па је нуде путницима. Неколико дечака играју пред вагонима и моле за милостињу. Љубитељи те забаве бацаху им бакрене новчиће, око којих се изроди најпре гужва, па онда и бој. Девојчице су бацале букетиће цвећа у про-зоре па су такођер потраживали новца од путника. Жељезнички су чиновници били попустљиви према си-ротним музикантима, и прљавим трговкињама, и полу-нагим дечацима и девојчицама. То је јако падало у очи после путовања по немачким и француским жељезницама. Смрачило се. Промакоше Савону и њен сплет жељез-ничких путева, па се приближише Ђенови. Коњурин, заморен од дуга пута и угрејан вином Кијанти, проте-гао се беше на дивану, па је спавао јаким сном. Дре-мао је и Николај Иванович. Глафира Семјоновна је чи-тала књигу талијанских разговора и учила речи по-дугласно:

— Супа — Министра; Телетина у сосу — аристо ди витељо; Кромпир — прескијуго; кобасице — салами; рагу — стуфатино; слатки колачи — кростата ди фрути; ку-пусни цвет — короли фиори; поморанџа — оранџио или портогаљо.

Прочитавши стубац речи до краја она се поново поврати да утуби те речи. Николај Иванович се пробуди, прогледа и рече:

— Може ли што бити?

— Помало... Видиш како се за вас мучим и учим, а ви то и не осећате!

— Изгледа, да језик није тежак. Манже — манжато, аржан — аржанто. А како се каже талијански црно вино?

— Вино неро.

— Вино неро, вино неро. Руски се каже вино, а по њиховоме — вино. То баш није тешко! Чак — личи мало и на наш језик.

— Баће се зову и талијански *баћи*, рече му она.

— Та је ли могућно? Онда то значи да смо ми ближе Талијанима, него Французима. А како се каже бело вино?

— Вино Бјанко.

— Вино Бјанко? Фу, како је то лако. Па ја могу то одједанпут...

— Французи зову јабуку: „пом“, а ови — „поми“. Сир тамо зову: фромаж, а овде: формажио.

— Море, ти ћеш моћи слободно разговарати та-лијански?

— Држим да ћу моћи. Нема ту чини ми се ништа особито мудрога. Многе су речи као у Француза. Само гостионица не зове се: готели, него: алберго. Алберго, алберго... То је управо најглавније да упамтим. Гарсон се каже: ботега.

— Како?

— Ботега...

— Ботега... ботега... Ја грдне невоље! Ваља на то навикнути. Тек смо на гарсона навикли; сад га мораш звати: ботега.

— Тако можемо и камеријера звати. Одазваће се. А за гарсона ти треба два имена.

Коњурин је бунџао. Сањао је јамачно рулет.

— Руж... руж... Петак на емпер... мрмљао је он у сну.

— Рјањ ње ва плу! додаде на глас Глафира Се-мјоновна, која је већ научила узвике банкареве; али је Коњурин и даље спавао.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

„ЛЕПОТИЦА СА ЛЕДЕНИМ СРЦЕМ“

— KATULE MENDES —

I

У некој краљевини беше једна тако лепа принцеза да, по мишљењу целог света, на земљи ништа саврше-није ниси могао видети. Али узалуд беше сва њена ле-пота, кад не хтеде никога волети. И она, у пркос мол-бама њених родитеља, с презрењем одбијаше све проси-оце, које јој предлагаху. Кад рођаци или синови цареви долажаху на двор да је просе, она их не удостоји ни једнога погледа, ма да беху млади и врло лепи. Она би с гнушањем окренула главу: „Зашто ме узнемиравате због таквих ситница?“ И због њене хладноће, коју по-казиваше у свакој прилици, принцезу прозваше „Лепо-тица са леденим срцем“. Узалуд јој њена стара и добра дојкиња говораше, очију пуних суза: „Пази, кћери моја, шта радиш! То није лепо, што тако ружним речима од-говараш људима, који нас из свег срца љубе. Шта! зар између толико лепих и младих људи, који једва чекају да им постанеш жена, нема ни једнога, спрам кога би ти осећала какву наклоност? Пази, кажем ти; добре виле, које су ти дале ту несравњену лепоту, наљутиће се, ако ти и даље будеш тако лукава због њихова по-клона; виле желе, да оно, што су оне теби поклониле, ти даш и другоме — што више вредиш, више и дугу-јеш; у богатству, милостињу треба мерити. Шта ће бити од тебе, моје дете, ако те твоје заштитнице, расрђене због толике немарности, оставе на милост и немилост оним вилама, које се радују злу и увек прате младе принцезе с рђавом намером?“

Лепотица није ни слушала ове добре савете; она би, гледајући се у огледалу, слегнула раменима, и то је било све. А краљ и краљица беху веома тужни због толике немарности њихове кћери. Па, бојећи се, да је није опчинио какав зао дух, они објавише, преко глас-ника, по свима земљама, да ће саму принцезу дати ономе, ко је спасе од те чаролије.

II

У то време живљаше у једној великој шуми неки грбав, страховит и ружан дрвар. Он беше страшило

www.cele.rs
 У
 Н
 И
 В
 Е
 Р
 З
 И
 Т
 Е
 Т
 С
 К
 А
 Б
 И
 Б
 Л
 И
 О
 Т
 Е
 К
 А

цело земље, јер би често, не задовољавајући се само сечењем дрва, сакривен у каквој јарузи, очекивао, са уздигнутом секиром, каквога путника, коме би тако вешто пресекао врат, као какав најiskusнији целат. Тада би претресао лешину, и са новцем, кога нађе у џеповима, купио би јела и вина и, частећи се у својој колеби, често би узвикивао од радости. Тако је овај рђави човек био срећнији него многи поштени људи, докле год су путници пролазили кроз плуму. Али она убрзо изађе на рђав глас, те је и најсмелији људи почеше обилазити; дрвар се одмараше. Он је за неколико дана свакојако живе од преостале хране: глодао је кости и истресао у чашицу готово празну боцу. Но то је била врло мршава гозба за једну таку гладницу и нијаницу. Оштра је зима увеличавала његову несрећу. Он је умирао од хладноће и глади у својој јазбини, коју је снег засипао и кроз коју је ветар ужасно фијукао. Молити за помоћ у оближњих сељана, није се ни смео усудити, јер су га сви мрзили. Ви ћете можда помислити: „Па зашто није ложио ватру од сувих грана?“ Јест, али дрва, као и лишће, беху тако залеђена, да се нису могла никако запалити. Можда је каква непозната вила казнила овога ужасног човека тиме, да не може никако наложити ватру! Било како му драго, тек дрвар провођаше жалосне дане и још жалосније ноћи без хране, поред црног огњишта. Гледајући га онако мршава, где дрхће од зиме, ви бисте се, не знајући, да је он заслужио ту беду због својих злочинастава, можда и сажалили на њега! Међу тим се неко ипак смилова — то беше зла вила Меландрина. Како је сама волела зло, природно, да је волела и оне који га чине. И једне ноћи, кад је дрвар, цвокоћући зубима, највише очајавао, и кад би продао своју душу — која, истину рећи, није много вредила — за један само пламичак, Меландрина му се јави, излазећи из земље. То не беше лепа плавојка са цвећем у коси; нити је њена хаљина била украшена драгоценостима. На против, она је била ружна, ћелава, грбава и тако исцепана, да би сте је пре сматрали за какву стару просјакињу. Како је била врло зла, то се није могла ни појављивати у виду какве лепотице.

— Не очајавај, бедни човече, рече му она, ја ћу ти помоћи. Пођи са мном.

Зачуђен мало овом појавом, он пође за Меландрином у шуму, где беху велике гомиле снега.

— Наложити сад ватру, рече му она.

— Ах! госпођо, па снег не може горети.

— Ти се вараш у томе. Гле, узми овај прутић, кога сам теби донела, и додирни само једну гомилу снега, па ћеш добити ватру, каку никад до сад ниси видео.

Он учини како му она рече. И представите себи његово изненађење! Тек што прутићем додирну једну снежну гомилу, кад ова поче тако горети, као да не беше од снега, него од памука. Сва се шума засветли од ватре.

После овога, дрвар, ма да је још непрестано био гладан, није се бар више бојао зиме. Јер, чим осети хладноћу, он нагрне, у пећини или на путу, гомилу снега, додирне је прутићем, кога му је Меландрина оставила, те се поред велике ватре сит нагрее.

Ш

Неколико дана, после овога догађаја, у престоници суседне краљевине беше читава узбуна; двориште краљеве палате беше пуно копљаника, а звекет копаља одјекиваше на далеко. Али највеће комешање беше у престоници сали, где се беху искупили најмоћнији принчеви из земље и много још младих људи, да окушају, не би ли како покренули „Лепотицу са леденим срцем.“

Рођак цара Требизонде клече на колени.

— Ја заповедам са више оружаних људи, него што има лишћа по свима шумама; ја имам у својим сандуцима више бисера, него што је звезда на небу. Хоћете ли, принцезо, владати мојим народом и китити се мојим бисером?

— Шта је овај говорио? упита принцеза.

За тим клече син краља Матакена.

— Ма да сам још млад, ја сам победио у витешким играма најславније јунаке; а једним само ударцем мача, пресекао сам сто глава једне аждаје, која је прождирала сву новорођенчад и све младе девојке из моје краљевине. Хоћете ли, принцезо, поделити са мном славу, која ће се још увеличати?

— Овај је говорио тако полако, рече принцеза да га ја нисам ни чула.

После наследника цара Требизонде и краља Матакена, и остали принчеви хваљаху своју моћ, богатство и славу. За тим прилажаху песници, који певаху уз гитар, као Серафими уз арфу; па кавалери, који у најопаснијим биткама одбранише част госпођа од младих племића, који збуњени и зарумењени од стида, дрхтаху као усна спремна за пољубац.

Тада „Лепотина са леденим срцем“ запитала:

— Шта хоће сви ти људи? Замолите их нека иду, јер не могу више издржати њихово брбљање. Ја желим, да будем сама кад се огледам у огледалу.

— Ах! кћери моја, кћери моја, уздахну дојкиња, пази да не наљутиш добре виле.

Тада приђе један грбав, страховит и ружан простак. Дворани који беху поред престола, хтедохе га избацити, подсмевајући му се, што се још и он нада руци краљеве кћери. Он се међутим непрестано приближавао, и, једним штапићем, кога је држао у руци, додирну „Лепотицу са леденим срцем“. „Ах, овога ја волим!“ узвикну она, осећајући, како јој све биће гори од неке милине. Преставите себи узбуђење, које тада наступи! И отац принцезин мораде пустити своју кћер, да иде у шуму са гадним дрварем. Она је ту живела врло несрећно, јер јој љубав на послетку није могла сакрити, колико је био недостојан онај, за кога се она толико беше одушевила. То је била казна „Лепотици са леденим срцем.“

Драгомир Марковић.

КЊИЖЕВНОСТ

Како ради Лав Толстој.

Рускія Вѣдомости у прошлој години донеле су у једном свом броју занимљив чланак о томе и ми га у преводу ево пружамо нашим читаоцима:

„Техника књижевнога рада Лава Николајевића подсећа на некадашње животописце. Пошто је утврдио план самог рада и прибрав повећу количину студија, он изнајпре пише тако, као кад би угљеном цртао облик какве фигуре, то јест, пише не мислећи о појединостима. Што напише да обично својој жени, Софији Андрејевној, или којој кћери, или неком познанику, кога би тај посао заинтересовао, на препис. Он пише на сасвим простој, четвртастој хартији, крупним словима и напише дневно по 20 страна што износи од прилике пола штампаног табака. Обично ради од 9 пре па до 3 сахата по подне рачунајући да је то време онајзгодније за његов рад.

Пошто је дакле рукопис на чисто преписан, Толстој га почне одмах прерађивати, али и то овлаш. Рукопис се врло брзо ишара; свуда је надписао, дописао и између врста и с леве и десне стране, и озго и оздо, па те поправке преноси чак и на другу страну. Овако ишарани рукопис опет се преписује. Али и тај нови препис снађе иста судбина. Понеке одељке Толстој преписује и по десет пута не бринући се ни мало о обради стила, јер мрзи углађеност свуда у уметности па и у писању. „То често упропашћује мисао и шкоди утисцима“ вели он.

Кад, пишући, прикупи своје успомене, сећања, посматрања и нове податке о питању, које обрађује, он онда ради неуморно и упорно на сваком одељку. Рад прекида на кратко време ради одмора, или ћути и премисља кад где год зашне. Он живо тражи унутрашњу суштину својих јунака и то му је тада највећа брига. Том приликом обично рекне:

— Злато се добија непрестаним просијавањем и испирањем.

Једва да по неке сцене може он под живим утисцима написати. Тако је описао трке у *Ани Карениној* под утисцима живог приповедања кнеза Д. Обољенског.

У колико се више рукопис преписује, у толико неке појединости излазе све јасније и јасније, а неке све тавније и тавније. Кад му је рад показао неку јасноћу, он онда чита рукопис извесном кругу својих пријатеља и саслуша њихове напомене, те исправља пре него што рукопис пошље у штампу. Кад је свршио своју драму *Власть тьмы*, он је сео па је исту прочитао својим сељацима, али се том приликом нечем научио. На најтрагичнијим местима, која он није могао од суза читати, они се стадоше смејати.

Најстрожији му је критичар, нарочито његових новијих дела, његова жена Софија Андрејевна, која му са урођеном јој искреношћу и оштрином исказује своје примедбе без икаква околишења и устручавања. Доста пута се Толстој и сложи с њом, али доста пута веома упорно брани своје гледиште од њених напада.

Чим се рашчује да је Толстој написао какво ново дело, одмах са свију страна нагрну молитељи и моли-

тељке и моле да им то дело уступи. И Толстој даје не гледајући коме. Али с тим није свршена сва брига о томе делу. Још је остала коректура на којој Лав Николајевић ради неуморно и много, и тешко слагачима, што његову књигу слажу. Док је један део сложен десило се ваздан догађаја, придобило нових упечатака који с нове стране осветљавају какво питање, о коме се у књизи говори. Међутим оно празна простора на коректурном листу, тако је малено, време тако кратко, да Толстој мора да савлађује и угушује нове мисли и да економише са сваким парчетом хартије. И он брзо покрије коректурним шарама и думетцима, оне празне просторе на листу тако да изгледа као каква густа мрежа. С другом коректуром бива то исто; и слободно се може рећи, да би Толстој, кад би деведесет и девет пута држао коректуру, деведесет и девет пута ишарао својим исправкама.

Критика је код њега развијена толико, да он већ сутра види сам своје погрешке. При коректури се његова умна — тако да је назовемо — видовитост толико развија код њега, да по неки одељци његове књиге изиђу из штампе тако прерађени, да их они, што су рукопис читали, не познају.

Кад је једном поведена реч о напорном и смишљеном раду на књижевности, Толстој је рекао:

— У уметности не треба пренебрећи никакву ситницу. Понеки пут и једно полуоткопчано дугме може осветлити по неку страну живота овога или онога лица. И то дугме свакојако ваља насликати. Али сви напори треба да су управљени и усредсређени на унутарњој суштини, те да се не би скренула пажња од онога, што је важно на појединости и доколице, као што се обично ради. Какав на пр. сувремене књижевник описујући историју Преблагог Јосифа са женом Пентефријевом, сигурно не би пропустио ову zgodну прилику да засја „познавањем“ живота: „Ходи к' мени! — шапуташе жена Пентефријева, пружајући Јосифу руку нежну и намирисану некаквим мирисима.“ Ове појединости не само што не осветљују суштину ствари него је још засењују.

Ето како мисли Толстој о књижевном раду, а како мисли онако и ради.

Модерни књижевници. — Пјеро Барбера, познати талијански издавач, испричао је у филолошком удружењу у Риму неколика своја искуства и разне хумористичне ситнице, које су му се дешавале у његовим пословним односима са талијанским књижевницима! Тако, на пример, има међу талијанским књижевницима од мање вредности и таквих људи, који — било из сујете, било да би тиме могли за се правити рекламе, — издавачу дају признанице на много већи хонорар, него што га они одиста примају. Ако издавач, рецимо, плати за какав са свим осредњи роман 500 динара, то ће онда лукави аутор на признанице написати 5000 динара, да би се међу својим пријатељима могао разметати пријемом тако велике суме. Има их и таквих, који умеју тако вешто маневрирати, да своја дела код два издавача у исто време за готов

новац продаду, што ови у своме разочарењу обично тек онда примете кад је доцкан.

Има и оваких шеретлука: Јунак некога романа, који је излазио у једном многочитаном часопису, био је неки Винченцо де Роберти; ово несавесно лице, пустолов и варалица првога реда изазва огорчење у једнога свога имењака, који се, при свршетку овога сензационог романа жалио противу злоупотребе својега имена и претио да поведе парницу. Шта да се ради? Проникавни аутор промисли се за тренутак, па се затим у првоме новом броју могло јасно читати: Наш се јунак управо не зове Винченцо де Роберти; само да би могао играти виђенију улогу, присвојио је он неукаљано име једне познате, са свим честите породице.

Леп позоришни приход. — „Revue bleue“ јавља, да је „Сирано де Бержрак“, што га је написао млади француски песник Едмон Ростан, са својом 240. представом већ достигао приход од округло два милијуна франака, више дакле него два у том погледу најпознатија позоришна комада „Michel Strogoff“ и „Le Tour du Mond en 80 jours“ (и нама познати „Пут око земље за 80 дана“) од Ж. Верна и А. д'Енерија, који су код истога броја представа достигли приход од 1,900.000 и 1,600.000 франака, рачунајући округлим цифрама. У осталом писац се може таким успесима само у Паризу похвалити; провинција, а још више иностранство понашају се према његовом делу прилично хладно, што би се, можда, могло узети као доказ, да се париски успеси добрим делом имају приписати сјајној игри Кокленовој, који носи комад.

Немачки полумесечни часопис „Aus fremden Zungen“, који је у својој прошлој години донео у преводу Лазаревићеву приповетку: „Све ће то народ позлатити“, обећава ове године једну приповетку Јанка Веселиновића у немачком преводу, али је за сада још не именује.

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Чедне балерине. — У Бечу су неколико балерина основале друштво у циљу да се одрже на висини морала. Један новинар посетио је председницу тога друштва, да сазна, шта их је побудило на тај корак, толику је то сензацију произвело у круговима блиским позоришту! Она му је одговорила: »Ми хоћемо да уништимо предрасуду, да свака балерина мора бити неморална, хоћемо да научимо људе да нас поштују. У данашњем друштву свако хоће да са узвиси, свако хоће да га други респектује, па зашто ми да останемо и даље као мета, у коју се гађа само вређајућим нападима? Свака чланица нашег удру-

жења мора се примерно владати. Само у пратњи родитеља или блиских сродника може посећивати јавна места, али никако тако звана *зашворена друштва*. Свако сумњиво зближење мора бити безусловно и без икаква обзира одбијено. Ни једна не сме носити одело, које би на њу привлачило особиту пажњу и т. д.“ — »Али, примети јој значајно новинар, ви хоћете да будете и глумица?“ — »То је истина.« — „Па колика је ваша плата?“ — „Дозволите ми да то прећутим, одговори балерина новинару. Не бих могла опстати да немам код родитеља стан и храну. Ја и многе друге припадамо реду убогих играчица. Кад postanем знаменита трагеткиња биће боље, али ћу и онда и увек бити савестан члан нашег удружења.“

Фељетонисте много пишу о томе друштву, па претресају у опште морал позоришног света. Износе, између осталог, и ово: Једне париске новине, услед разних позоришних скандала, упуте окружницу извесним писцима и глумцима са питањем: шта би требало учинити да се глумице наведу на пристојан начин живота? Најзнаменитији глумац француски, Коклен, одговорио је овако: »Невиност је једна сметња младој глумици, која игра у улогама страсних карактера. Она треба да је трпила и страдала, да је у страсном јецању изгризла подглавник у постељи, да је пред вратима свога љубавника кржаве сузе проливала, па да уме то, што је сама преживела, као што треба на позорници извести, да је улога на све то подсећа. Глумци су мање или више сујетни, завидљиви, љубоморни, пргави, заљубљени, осветљиви, испуњени мржњом, плаховити, плашљиви и јуначни, лудо весели и неизмерно жалосни, па то своје душевно стање треба глумац да је вешт на позорницу изнети. То исто вреди и за глумицу. А што се није преживело, то се мора изумети па на позорници представити. Али мало има ђенија, па и таленат хоће да омаши, а оно што је човек собом преживио, најбоље је јемство за праву игру.«

Ово Кокленово гледиште и сувише је дрско, вели један позоришни хроничар, па са своје стране додаје: »Ми не тражимо од глумица и играчица чедност, него таленат. Њихове моралне врлине не интересују ни меће ни мога суседа у позоришту. Позорница треба да је огледало живота, у његовој величини и његовом убоштву, да износи и светле и мрачне стране његове.«

Али кад позорница треба да је огледало живота и да износи и светле стране његове, како ће онда глумица извести на позорници врлине женскиња ако сама није толико чедна, да се и у таквим улогама уме наћи? — Кад је глумица поред талента и образована, чедност јој неће сметати да буде уметница, него ће изазвати веће поштовање према њој.

ВЕЛЕШКЕ ИЗ КЊИЖЕВНОСТИ И УМЕТНОСТИ

У једном од новијих својих бројева од ове године обрадова нас бечка „Н. Сл. Преса“ гласом који мора обра-